

Evaluatie gedragscode recreatie IJsselmeergebied

Management samenvatting - evaluatie gedragscode recreatie IJsselmeergebied

De gedragscode als maatregel in het Natura 2000-beheerplan

In opdracht van Rijkswaterstaat is in de aanloop naar het nieuwe Natura 2000-beheerplan voor het IJsselmeergebied de gedragscode recreatie IJsselmeergebied geëvalueerd. Deze gedragscode is in 2016 ingesteld door natuur- en recreatieorganisaties met een tweeledig doel: 1) voorkomen van verstoring van de natuur door waterrecreanten, middels voorlichting en bewustwording; en 2) veilig stellen dat de toegang tot het gebied voor waterrecreanten niet beperkt wordt.

Methode

Middels een enquête, acht interviews met betrokken organisaties en een veldbezoek aan de Gouwe is de volgende hoofdvraag onderzocht: *'In hoeverre functioneert de gedragscode voor recreatie in het IJsselmeergebied om de verstoring van rustgebieden door waterrecreanten te minimaliseren?'*

Conclusies & Aanbevelingen

Uit deze evaluatie blijkt dat de gedragscode ondermaats gefunctioneerd heeft om de verstoring van rustgebieden door waterrecreanten te minimaliseren.

De belangrijkste oorzaak is dat de gedragscode onvoldoende bekend is onder waterrecreanten, zo blijkt uit de enquête, de interviews en het veldbezoek. Van de respondenten op de enquête (m.n. zeilers en motorboot vaarders, de best georganiseerden waterrecreanten in het gebied) kent meer dan 2/3^e de gedragscode niet.

Deze evaluatie concludeert dat de onbekendheid van de gedragscode wordt verklaard door gebrekkige communicatie over de gedragscode.

Door beperkt beschikbare financiering is geen grootschalige campagne opgezet zoals in 2016 voorzien. Ook zijn lokale gebiedspartijen nauwelijks betrokken geweest bij de verspreiding van de gedragscode.

De naleving van de gedragscode en het effect op verstoring is onduidelijk, omdat hiertoe geen monitoring heeft plaatsgevonden. In het Natura 2000-beheerplan waren hier echter wel afspraken over gemaakt. Door ontbrekende financiering zijn deze afspraken tot dusver niet uitgevoerd. De ervaring van recreanten, gebiedsexperts, en initiatiefnemers is dat de gedragscode niet voldoende wordt nageleefd. Met name durfsporters (windsurfers, jetskiërs, kitesurfers, etc.) worden benoemd als prominente verstoorders.

Er zijn meerdere opties om de gedragscode goed te vervolgen of aan te vullen met andere maatregelen. Hiervoor is draagvlak uitgesproken door de oorspronkelijke initiatiefnemers.

- 1. Beter uitvoering huidige Natura 2000-beheerplan:** start monitoring en hernieuw de communicatie over de gedragscode z.s.m., bij voorkeur vóór het recreatiesizoen 2026. Start periodiek overleg (zoals oorspronkelijk afgesproken) met Rijkswaterstaat als trekker om afspraken te maken over monitoring, communicatie en actualisatie van de inhoud van de gedragscode. Voor monitoring is financiering en initiatief vanuit de overheid nodig.
- 2. Aanvullende activiteiten in de aanloop naar het nieuwe Natura 2000-beheerplan:** onderzoek hoe informatievoorziening op locatie én digitaal kan worden verbeterd; hoe de verdeling van recreatiegebieden logischer ingericht kan worden; en hoe handhaving en monitoring beter georganiseerd kan worden.

Inhoudsopgave

1. Introductie & Methodiek

2. Terugblik: totstandkoming gedragscode

3. Resultaten: bekendheid van de gedragscode

4. Resultaten: naleving van de gedragscode

5. Casus: de Gouwzee

6. Resultaten: mogelijke vervolgstappen

7. Conclusies & Aanbevelingen

Literatuur & Bijlagen

1. Introductie & Methodiek

Gedragscode recreatie IJsselmeergebied

Het IJsselmeergebied is een waardevol natuurgebied, bestaande uit zes Natura 2000-gebieden. Tegelijkertijd is het IJsselmeergebied zeer geliefd bij waterrecreanten. Om verstoring van vogels te voorkomen én om natuur toegankelijk te houden voor recreanten is in 2016 een gedragscode voor recreatie in het IJsselmeergebied opgesteld door partijen uit de natuur- en recreatiesector¹. Deze gedragscode geldt jaarrond en richt zich op vogelvriendelijk en natuurbewust varen. Voor drie vogel-hotspots is extra aandacht: Gouwee, Pampushaven en de Kustzone van Muiden. Met deze gedragscode is ingezet op voorlichting en bewustwording als alternatief voor het nemen van een toegangsbeperkend besluit (TBB).

1. Initiatiefnemers van de gedragscode:

- Coalitie Blauwe Hart Natuurlijk
- De Sportvisunie (voorheen Sportvisserij Nederland)
- Hiswa-Recron
- Vogelbescherming
- BBZ, Vereniging van Beroepschartervaart
- Watersportverbond

De gedragscode wordt ondersteund door de zes provincies (Fryslân, Flevoland, Gelderland, Overijssel, Noord-Holland, en Utrecht), het ministerie van Economische Zaken en Rijkswaterstaat.

Afspraken uitvoering gedragscode

Bij instelling van de gedragscode zijn afspraken over de uitvoering vastgelegd in het Natura 2000-beheerplan van het IJsselmeergebied:

- Er is een regulier overlegcircuit tussen betrokkenen, onder regie van Rijkswaterstaat.
- Er wordt ingezet op zelfcontrole door de sector.
- Er vindt monitoring plaats van recreatieve ontwikkelingen; en van verspreiding van vogels in het recreatiegebied.
- Zo nodig worden extra afspraken gemaakt als blijkt dat recreatievaart toeneemt en uit monitoring blijkt dat de naleving en de effectiviteit van de gedragscode te wensen overlaat.

Evaluatie gedragscode

In de aanloop naar een nieuw Natura 2000-beheerplan (2030-2036) voor het IJsselmeergebied wordt getoetst hoe de gedragscode als maatregel heeft bijgedragen aan de instandhouding van Natura 2000 habitats en soorten. De hoofdvraag van deze evaluatie luidt:

In hoeverre functioneert de gedragscode voor recreatie in het IJsselmeergebied om de verstoring van vogelrustgebieden door waterrecreanten te minimaliseren?

Daarvoor zijn de volgende deelvragen onderzocht:

1. Hoe bekend is de gedragscode onder verschillende groepen waterrecreanten?
2. In hoeverre wordt de gedragscode nageleefd?
3. Welke vervolgstappen kunnen worden genomen om de verstoring van vogelrustgebieden door waterrecreanten te minimaliseren? Bij de beantwoording van deelvraag 3 is zowel gekeken naar vervolgstappen in uitwerking van de afspraken uit het huidige Natura 2000-beheerplan als vervolgstappen in de aanloop naar het volgende Natura 2000-beheerplan in 2030.

Methodiek evaluatie

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden is gebruik gemaakt van 1) een enquête, 2) kwalitatieve interviews, 3) een locatiebezoek en 4) verschillende feedback momenten met de begeleidingsgroep.

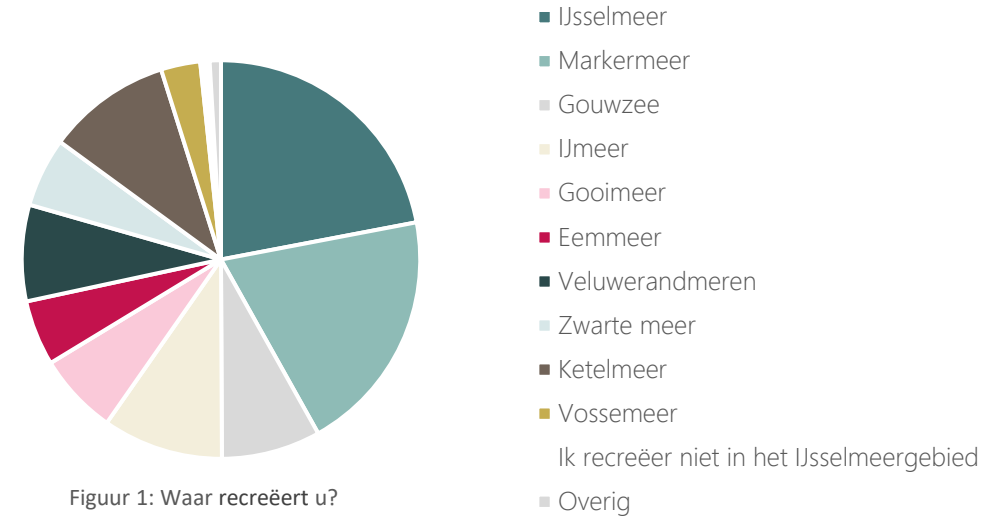
1. Enquête

De enquête is gebruikt om persoonlijke verhoudingen van waterrecreanten tot de gedragscode te onderzoeken. De enquêtevragen zijn opgenomen in bijlage 1. De enquête is middels een online vragenlijst verspreid onder recreanten, via de communicatiekanalen van de initiatiefnemers van de gedragscode en door Rijkswaterstaat. Daarmee is getracht een soortgelijke groep te bereiken als met de verspreiding van de gedragscode zelf; die is ook met name door de initiatiefnemers verspreid.

De enquête is ingevuld door 348 waterrecreanten. In figuur 1 staat weergegeven waar de respondenten recreëren en hoe zij recreëren, bij beide vragen was het mogelijk meerdere antwoorden in te vullen. Wat opvalt bij het profiel van de respondenten is:

- Er is een evenredige verdeling tussen de verschillende recreatiegebieden. Het Markermeer en het IJsselmeer zijn het meest populair, en tevens de grootste gebieden.
- Er is geen gelijke verdeling bereikt over de verschillende recreatiegroepen. Ongeveer de helft van de respondenten is zeiler, gevolgd door 20% motorbootvaarders en 15% zwemmers (waarbij de meeste zwemmers ook zeilen). Een aantal groepen is niet goed bereikt: jetskiërs (0%), partyboot-gangers (0,4%), wakeboarders/waterskiërs (0,4%) en kitesurfers (1,6%).

De resultaten van deze evaluatie moeten dus in het licht gezien worden van het volgende gegeven: er is geen exacte afspiegeling van waterrecreanten in het gebied bereikt. De best georganiseerde groepen hebben ook de meeste respondenten opgeleverd, namelijk de zeilers en motorbootvaarders.

Figuur 1: Waar recreëert u?

Figuur 2: Hoe recreëert u?

2. Kwalitatieve Interviews

Via semigestructureerde interviews zijn belanghebbenden bevroegd over de totstandkoming, inhoud, bekendheid en naleving van de gedragscode. Ook is naar de toekomst gevraagd: hoe ziet een mogelijk vervolg van de gedragscode er uit? Hiervoor zijn de zes initiatiefnemers van de gedragscode geïnterviewd alsook Rijkswaterstaat en de Nederlandse Kitesurfvereniging (NKV). De vragen die de basis vormden voor de semigestructureerde interviews zijn te vinden in bijlage 2. De interview resultaten van de individuele interviews zijn gezamenlijk aangescherpt tijdens een 'lerende sessie' met de begeleidingsgroep waaraan alle initiatiefnemers en Rijkswaterstaat deelnamen.

3. Locatiebezoek aan de Gouwzee

Het locatiebezoek is gebruikt om als evaluatoren ook een eigen beeld te vormen van het gebied, en daarmee resultaten uit de enquête en interviews beter te kunnen duiden. Door in gesprek te gaan met lokale betrokkenen met veel gebiedskennis en het gebied te bezoeken kan een diepgaander beeld worden gevormd van de impact van de gedragscode op gebiedsniveau. Op locatie zijn gesprekken met de Wetlandwacht van de Gouwzee en een bestuurslid van de lokale Watersportvereniging gevoerd. Aanvullend is een online gesprek gevoerd over de Gouwzee met een BOA van Omgevingsdienst Noord-Holland Noord.

4. Feedback momenten van de Begeleidingsgroep

In de begeleidingsgroep van deze evaluatie namen de initiatiefnemers van de gedragscode en Rijkswaterstaat deel; zij hadden hiermee een sturende rol bij aanvang en een inhoudelijk verdiepende rol tijdens de rest van het proces. Bij de start van deze evaluatie is het plan van aanpak samen met de begeleidingsgroep afgestemd. Na afloop van de enquête, interviews en het locatiebezoek zijn tijdens een lerende sessie met de begeleidingsgroep de resultaten geïnterpreteerd en zijn gezamenlijk maatregelen verder uitgewerkt. Tot slot is de conceptrapportage voorgelegd aan de begeleidingsgroep voor de publicatie.

2. Terugblik totstandkoming gedragscode

Terugblik door initiatiefnemers

Tijdens de verkenning van het eerste Natura 2000-beheerplan voor het IJsselmeergebied (geldend voor de periode 2017-2023, inmiddels verlengd), was voor drie rustgebieden in het Markermeer het voornemen om een toegangsbeperkend besluit (TBB) vast te stellen als één van de maatregelen in het gebied. Zo kunnen gebieden gesloten worden voor recreanten om verstoring van natuurwaarden te voorkomen.

Natuur- en recreatiepartijen hebben destijds het initiatief genomen voor een gedragscode. Dit zijn: de Coalitie Blauwe Hart Natuurlijk (CBHN), de Sportvisunie, Hiswa-Recron, het Watersportverbond, de BBZ en de Vogelbescherming. Deze natuur- en recreatiepartijen vonden elkaar in de wens om enerzijds het bewustzijn onder waterrecreanten te vergroten en anderzijds de gebieden niet af te sluiten; door deze recreanten natuur te laten beleven wordt het verantwoordelijkheidsgevoel voor het gebied vergroot en worden natuurwaarden van het IJsselmeergebied indirect beschermd. De gedragscode voor recreatie in het IJsselmeergebied is geïnspireerd op de succesvolle erecode van de Waddenzee, die zich richt op watersport in het Waddengebied. Om aan te sluiten op de belevingswereld van de waterrecreanten in het IJsselmeergebied is gekozen om met name te focussen op vogels, het meest zichtbare van de ecologische waarden in het gebied. Het doel is dat recreanten het gedachtegoed van de gedragscode naleven, dat is belangrijker dan de bekendheid van code zelf, dat een middel vormt om gedrag te beïnvloeden.

De gedragscode is uiteindelijk geformuleerd voor het hele IJsselmeergebied, met extra aandacht voor drie rustgebieden - ook wel hotspots.

Ook ontbrak een **nulmeting** voorafgaande aan de invoering van de gedragscode, die het mogelijk zou maken de effecten in beeld te brengen.

Rijkswaterstaat was officieel niet betrokken bij de totstandkoming van de gedragscode, maar was wel enthousiast over het initiatief van de gebiedspartijen. Als maatschappelijke partijen gezamenlijk tot oplossingen voor knelpunten weten te komen, ondersteunen overheden die graag. Uit de interviews blijkt dat verschillende initiatiefnemers graag een grotere rol vanuit de overheid hadden gezien om het proces te ondersteunen en versnellen.

De gedragscode is in 2016 in ontvangst genomen door staatssecretaris Henk Bleker van het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie en opgenomen als maatregel in het Natura 2000-beheerplan. Verschillende initiatiefnemers geven aan dat destijds bestuurlijk is toegezegd om overheidsmiddelen in te zetten voor de uitrol en uitvoering van de gedragscode. De gedragscode is ook in ontvangst genomen door gedeputeerde Cees Loggen van de provincie Noord-Holland. In het Natura 2000-beheerplan staan ook afspraken over monitoring (zowel recreatie als natuurwaarde) en over eventuele bijsturing als uit monitoring blijkt dat de gedragscode onvoldoende effect heeft.

Vogelbescherming: 'destijds was er bij de Vogelbescherming veel vertrouwen dat we er samen met andere partijen, zoals de recreatie, uit konden komen zonder aanvullende wettelijke bepalingen voor de waterrecreatie, maar middels bijvoorbeeld convenanten en deze gedragscode'

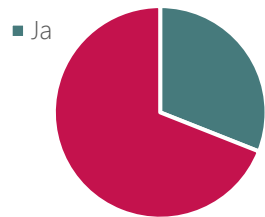
3. Resultaten: bekendheid van de gedragscode

Enquêteresultaten - bekendheid van de gedragscode

Bekendheid van de gedragscode

Van de 348 respondenten kende ongeveer 1/3^e de gedragscode voor het invullen van de enquête – de overige 2/3^e kende de gedragscode dus niet. Hierin zijn respondenten die de gedragscode ‘via werk’ of als ‘medeopsteller’ kennen niet meegenomen.

Figuur 3: kent u de gedragscode?

Uit deze enquête blijken geen noemenswaardige verschillen tussen de bekendheid per recreatiegroep. Ook is er geen noemenswaardig onderscheid tussen de bekendheid in de verschillende gebieden in het IJsselmeergebied. Rondom de hotspots (Markermeer en Gouwzee) is de gedragscode dus vrijwel even (on)bekend als in de rest van het gebied (IJsselmeer en randmeren).

Ruim 60% van alle respondenten vindt dat er slecht of matig gecommuniceerd wordt over de gedragscode. Minder dan 10% vindt de communicatie redelijk, en 2% scoort de communicatie als ‘goed’. Het merendeel kent de gedragscode via één van de recreatiepartijen (Watersportverbond, BBZ, Hiswa, de Sportvisunie, Toerzeilers). Ook de campagne ‘Varen doe je samen’, de toets voor het klein vaarbewijs, en informatieverspreiding bij jachthavens worden meermaals genoemd. Een enkeling kent de gedragscode via de vogelbescherming, CBHN of Rijkswaterstaat.

Het belang van de gedragscode

Ongeveer 3/4^e van alle respondenten vindt het belangrijk tot redelijk belangrijk dat er een gedragscode is voor recreatie. Minder dan 10% van de respondenten vindt het onbelangrijk dan wel redelijk onbelangrijk. Als belangrijkste componenten van de gedragscode wordt onder de respondenten die bekend zijn met de gedragscode gewezen op:

1. Respecteren van natuurwaarden; de relatie tussen waterrecreanten en natuur. Het gaat dan enerzijds om vogelvriendelijk varen (23 keer benoemd) en anderzijds om natuurbewust varen (11 keer). Vogelvriendelijk varen gaat over afstand houden tot vogels, geen geluidsoverlast, en niet ankeren en varen in vogelgebieden. Natuurbewust varen gaat over een lage snelheid, het voorkomen van hekgolven, geluidsoverlast vermijden en vervuiling voorkomen.
2. Creëren van bewustwording (13 keer genoemd); zodat mensen handelen conform de code, het gedrag positief wordt beïnvloed en er een beroep wordt gedaan op goed gedrag in de natuur, zonder dwang. In het verlengde hiervan wordt door een deel van de respondenten (8x) benadrukt dat de gedragscode voornamelijk normaal gedrag van waterrecreanten nastreeft; ‘er staat niets in wat een normaal mens uit goed fatsoen niet zou doen’ of ‘mensen met gezond verstand doen dit al’.
3. Natuurbescherming (11 keer genoemd); het beperken van de toegankelijkheid in bepaalde maanden van het jaar om de natuur te beschermen. Hierbij is niet de relatie tussen recreant en natuur het uitgangspunt, maar hoofdzakelijk het beschermen van de natuur.

Interviewresultaten - bekendheid van de gedragscode

Bekendheid van de gedragscode

De initiatiefnemers erkennen dat de effectiviteit van een gedragscode staat of valt met communicatie én dat de communicatie van de huidige gedragscode onvoldoende is geweest. Waterrecreanten moeten worden geïnformeerd over hun impact op de natuur. Zo wordt aanspraak gemaakt op een verantwoordelijkheidsgevoel. Sinds 2016 is de gedragscode onvoldoende verspreid. Dit knelpunt wordt door alle partijen benoemd, waarbij verschillende oorzaken kunnen worden benoemd.

Bij publicatie hebben de initiatiefnemers de gedragscode via hun eigen kanalen verspreid. Daarbij werden zij eenmalig financieel ondersteund door Rijkswaterstaat. In de startperiode van de gedragscode zijn er bijvoorbeeld ook zeilers geweest die een geplastificeerde versie van de code aan boord hadden; in deze startfase was de gedragscode het best bekend. Echter, bij aanvang van de gedragscode zijn geen afspraken gemaakt over doorlopende communicatie over de gedragscode door initiatiefnemers. Een deel van de initiatiefnemers onderkent dat zij wellicht meer hadden kunnen doen aan terugkerende communicatie. Bij overhandiging van de gedragscode aan het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie zou destijds financiering voor communicatie van de gedragscode zijn toegezegd (hier is geen formele bron voor). Echter de beloofde middelen werden ingetrokken, waardoor grootschalige communicatie niet mogelijk was. Rijkswaterstaat heeft geprobeerd bij te dragen en er zijn meermaals communicatieplannen opgesteld, met name met inzet van Hiswa-Recron en CBHN. Er werd bijvoorbeeld voorgesteld op de inzet van een app om meer mensen te bereiken. Door gebrek aan financiering zijn deze niet tot uitvoering gebracht. In 2019 is wel een kleine campagne gevoerd om de gedragscode opnieuw onder de aandacht te brengen.

Omdat de communicatie zich beperkt heeft tot inzet van de natuur- en recreatiepartijen die initiatiefnemers van de code waren, zijn verschillende groepen mogelijk niet bereikt. Recreanten die niet tot een vereniging behoren, zoals jetskiërs en een groot deel van de kitesurfers, zijn daardoor waarschijnlijk misgelopen. Ook bleek bij de 'masterclass recreatie en verstoring van vogels in het IJsselmeergebied' (door CBHN en de Vogelbescherming georganiseerd op 20/9/2023) dat andere belangrijke doelgroepen, zoals handhavers, niet bekend zijn met de gedragscode.

Watersportverbond: 'Een belangrijke reden dat de gedragscode niet voldoet aan de intentie is dat deze gewoonweg niet bekend genoeg is bij de waterrecreanten.'

Foto: Bernike van Werven, Markerwadden

4. Resultaten: naleving van de gedragscode

Enquêteresultaten - naleving gedragscode

Naleving van de gedragscode

Meer dan 80% van alle respondenten geeft aan zich aan de gedragscode te houden. Echter, slechts 20% geeft aan dat 'andere recreanten' zich ook aan de gedragscode houden.

Bijna 40% van alle respondenten vindt dat de gedragscode slecht of matig wordt gehandhaafd, minder dan 10% scoort handhaving redelijk tot goed.

De inhoud van de gedragscode wordt als duidelijk gezien door bijna de helft van alle respondenten, slechts 20% vindt de regels onvoldoende duidelijk. Meermaals wordt genoemd dat de inhoud 'voor de hand liggend' zou zijn. Een aantal keer wordt benoemd dat de gedragscode 'niet uitnodigt tot lezen'.

In tabel 1 staat weergegeven wat respondenten zien gebeuren als andere recreanten zich niet aan de gedragscode houden. Hieruit blijkt dat veel verschillende gedragingen worden beoordeeld als het 'niet houden aan de gedragscode', maar dat m.n. verstoring van de natuur veel wordt benoemd als risico (door 37% van de respondenten).

Effect	Beschrijving	Aantal
Verstoring natuur	Te dicht bij of in kwetsbare natuur komen, verstoring van vogels (die opvliegen), nesten die losraken, beschadiging oevers.	37%
Geluidsoverlast	Snel varen, harde muziek en feestende mensen veroorzaken herrie.	14%
Te hard varen	Te hard varen leidt naast geluidsoverlast ook tot hoge golven.	13%
Vervuiling	Het lozen van afval (zoals sigaretten), het legen van de vuilwatertank, het lekken van brandstof en klussen aan boten.	5%
Frustratie mede-recreanten	Bovengenoemde effecten geven veel frustratie bij mede-recreanten. Er wordt ook gewezen op onwetendheid en beperkte betrokkenheid bij recreanten die zich niet aan de gedragscode houden.	5%
Strengere regels in de toekomst	Omdat mensen zich niet altijd aan de gedragscode houden is er een risico dat in de toekomst meer gebieden gesloten worden, of er andere extra maatregelen op recreatie worden getroffen.	4%

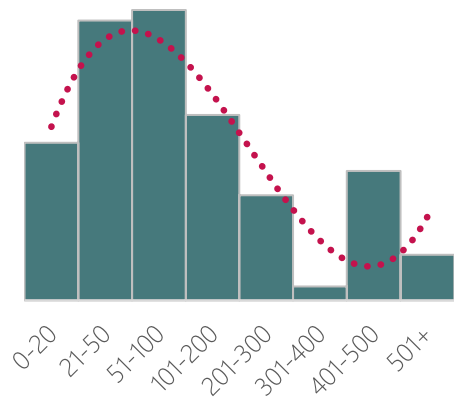
Tabel 1: Antwoorden op vraag: wat ziet u gebeuren als mensen zich niet aan de gedragscode houden?

Enquêteresultaten - afstand houden tot vogels

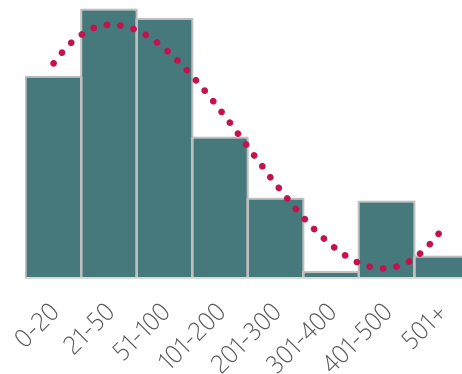

Afstand houden tot vogels

Het belangrijkste punt van de gedragscode is vogelvriendelijk varen door voldoende afstand te houden tot vogels, m.n. in de vogel-hotspots. In de gedragscode staat echter niet benoemd hoeveel afstand 'voldoende' is, ook wordt geen verschil tussen soorten geduid. Om deze reden zijn respondenten bevroegd naar hun inschatting van 'voldoende' afstand. Figuur 4 en 5 geven de verdeling weer (x-as = afstand, y-as = aantal respondenten) van de antwoorden op deze vraag voor broedende (figuur 3) en niet broedende (figuur 4) vogels. Uit deze resultaten blijkt dat de verdeling van welke afstand recreanten als 'voldoende' inschatten wijd verspreid is. De meeste respondenten schatten een afstand tussen 0 – 300 meter in, al zitten er ook uitschieters naar boven 400 meter in. Uit [onderzoek van de Vogelbescherming](#) blijkt dat verstoringafstanden sterk verschillen per vogelsoort, en het ook veel uitmaakt of de vogel aan het broeden is of zich op het open water begeeft. Hieruit volgt de vraag: In hoeverre moet de gedragscode speciëren wat voldoende afstand is?

Figuur 3: Inschatting afstand tot broedende vogels

Figuur 4: Inschatting afstand tot groepen niet-broedende vogels

Foto: Bernike van Werven

Interview resultaten - naleving gedragscode

Afspraken uit het Natura 2000-beheerplan

In het Natura 2000-beheerplan zijn afspraken vastgelegd over de gedragscode m.b.t. regulier overleg tussen de initiatiefnemers, monitoring en zo nodig bijstelling van de afspraken o.b.v. monitoring. Sinds 2016 zijn er geen reguliere overleggen geweest tussen de initiatiefnemers. Provincies en omgevingsdiensten zijn verantwoordelijk voor monitoring en handhaving. Gestructureerde monitoring van recreatie is echter niet uitgevoerd omdat toegezegde financiering naderhand niet beschikbaar bleek te zijn. Wel is er andere relevante data beschikbaar, zoals aantallen sluispassages en jachthavenbezoeken. Ook worden er op referentiedagen luchtfoto's gemaakt van het gebied. Echter, deze data wordt niet gebundeld of geïnterpreteerd in relatie tot recreatie. Mede door ontbrekende monitoring is de gedragscode niet tussentijds bijgesteld. De situatie in het IJsselmeergebied is veranderd, dus mogelijk zijn hier kansen gemist. De Vogelbescherming noemt bijvoorbeeld dat door opkomst van waterplanten delen van het gebied nu minder toegankelijk zijn voor waterrecreanten. De gedragscode had op deze ontwikkeling in kunnen spelen; recreanten vermijden waterplanten, terwijl dit voor watervogels juist voorkeurslocaties zijn.

Naleving van de gedragscode door waterrecreanten

Mede door het ontbreken van een gedegen nulmeting en het ontbreken van monitoring is er geen kwantitatief inzicht in de naleving van waterrecreanten van de gedragscode.

Zonder monitoring is het lastig om te bepalen 1) of verstoring door waterrecreatie plaatsvindt en 2) wat het ecologische effect is van de potentiële verstoring.

Vanuit initiatiefnemers wordt toenemende druk op het IJsselmeergebied ervaren als gevolg van de vraag naar ruimte (wonen, water, energie, etc.). Daarbij worden met name jetskiërs en kitesurfers als drukfactoren benoemd. Deze recreanten zijn jaarrond in het gebied

aanwezig. Volgens de Nederlandse Kitesurfvereniging is de gedragscode voor kitesurfers minder relevant, omdat zij surfen in specifiek vergunde kitesurfgebieden waarbij reeds rekening wordt gehouden met natuurwaarden. Wel wordt onderkend door de NKV dat een aantal kitesurfers zich in gebieden begeven waar ze niet mogen komen. Hiswa-Recron schat in dat grotere schepen minder verstoring veroorzaken dan kleinere watersport, immers: grotere schepen komen uit praktische overwegingen minder in ondiepere gebieden. De BBZ benoemt dat slechts sporadisch overlast van feestende charters op historische schepen gemeld wordt. Wanneer dit wel gebeurt vindt er nadrukkelijk sociale controle plaats vanuit andere charterschippers, ook omdat dit veelal in havens plaatsvindt.

Zelfcontrole en handhaving van de gedragscode

Handhaving is bij deze gedragscode niet mogelijk, zo benoemen de initiatiefnemers. Er is geen wettelijk kader op basis waarvan gehandhaafd kan worden. Sociale controle lijkt beperkt effect te hebben. Bij de vergelijkbare ecode in de Waddenzee lijkt sociale controle wel effectief. Zeilers die zich niet aan de regels houden verliezen hun wimpel, wat gepaard gaat met gezichtsverlies. N.B.: het gaat hierbij ook om andere recreatievormen én een grotere (gevoelde) natuurwaarde, die de betere zelfcontrole deels kan verklaren.

Overtredingen in het IJsselmeergebied die wel wettelijk zijn vastgelegd (zoals snelvaren en kitesurfen buiten aangewezen gebieden) worden beperkt gehandhaafd, o.a. vanwege beperkte capaciteit bij de omgevingsdienst.

Hiswa-Recron: 'In een ideaal systeem werken organisaties beter samen op dit onderwerp en worden bevindingen vanuit handhaving teruggekoppeld naar belangenvertegenwoordigers om te verwerken in o.a. communicatie.'

5. Casus - de Gouwzee

Gebiedsschets de Gouwzee

De Gouwzee-Zuid is één van de drie vogel-hotspots die wordt beschreven in de gedragscode voor recreatie in het IJsselmeergebied. Tijdens een veldbezoek aan de Gouwzee zijn verschillende plekken rondom de Gouwzee-Zuid bezocht om het effect van de gedragscode in de praktijk te zien. Hiertoe zijn ook gesprekken gevoerd met drie gebiedsexperts:

- De plaatselijke Wetlandwacht (vrijwillige vogelbeschermers van Vogelbescherming)
- De secretaris van de Watersportvereniging Monnickendam
- Een handhaver van de omgevingsdienst

Een gebied met grote natuurwaarde

Op locatie was direct zichtbaar dat de zuidelijke Gouwzee een belangrijke rustplek vormt voor vogels, waar ze dan ook in grote getalen verspreid over het water langs de kust te vinden zijn. De wetlandwacht vertelde over de vogelhotspot, maar ook de watersport vereniging is zich goed bewust van de natuurwaarde in het gebied en probeert dit bijvoorbeeld bij de zeillessen actief aan jonge recreanten mee te geven. De vogels verblijven van september t/m maart in de Gouwzee-zuid om te rusten, foerageren en vooral ook om te ruien (vervangen van het vederdek). Het gaat om een relatief klein en geïsoleerd gebied, langs de zuidkust van de Gouwzee, zie ook figuur 5.

Verstoring vogels in de Gouwzee met name door durfsporten

De vogel hotspot is beperkt interessant voor recreanten. Voor zeilers is het gebied veelal te ondiep. Bovendien zijn veel zeilers van september t/m maart, wanneer de vogels er verblijven, niet actief. Er is desondanks sprake van verstoring, met name door 'durfsporters' (kitesurfen, windsurfen, foilen, etc.). In figuur 5 staan een aantal voorbeelden weergegeven van drukfactoren op de vogel hotspot.

1. Startplaats windsurfers en kitesurfers, die Staatsbosbeheer heeft gepoogd toegankelijk te maken, zonder succes (de rioolbuizen zijn inmiddels weggeslept).
2. Windsurfers die dicht bij vogels komen hebben een verstoring effect; vogels vliegen op.
3. Incidenteel ankeren daklozen met een boot en bijboot (om naar de wal te komen) dicht langs de vogel hotspot.
4. Kitesurfen is verboden in de Gouwzee, maar op verschillende plekken vindt dit wel degelijk plaats.
5. Door Rijkswaterstaat is een snelvaargebied aangewezen in de Gouwzee-Zuid, dicht bij de vogel hotspot, wat door de gebiedsexperts als een onlogische plek wordt ervaren.

Figuur 5: voorbeelden drukfactoren vogelhotspot zuidelijke Gouwzee (Bron: Gerard Hund)

De toekomst van de gedragscode in de Gouzee

Effectievere communicatie van de gedragscode in de gebieden

De verschillende gebiedsexperts schatten in dat de gedragscode onder recreanten in de Gouzee maar beperkt bekend is. Er is in het gebied niet over gecommuniceerd, mensen kunnen het enkel kennen via overkoepelende organisaties en nieuwsbrieven. Bovendien is het aantal verstoringen de afgelopen 10 jaar niet zichtbaar veranderd. De gebiedsexperts zien in de toekomst een gedeelde rol in de educatie van recreanten, zodat zij zich meer bewust worden van de impact van hun gedrag op de natuur. Als via het Watersportverbond alle lokale watersportverenigingen hun leden informeren, via Hiswa-Recron de havens informatie verspreiden (o.a. door plaatsing borden bij trailerhellingen) en Rijkswaterstaat bij surfstranden in de buurt van vogel hotspots borden plaatst valt niemand tussen wal en schip.

De Gouzee-Zuid periodiek afsluiten voor recreanten is een goede oplossing om verstoring te voorkomen

Alle drie de gebiedsexperts staan positief tegenover periodieke sluiting van de Gouzee voor recreatie. Het gaat om een duidelijk afgebakend gebied en een afgebakende periode (september t/m maart) waarin maar beperkt gerecreëerd wordt. Bovendien is maar een beperkte groep recreanten actief in het gebied, waarbij dit voor een deel al om verboden activiteiten gaat (kitesurfen). Duidelijke eenduidige regels over waar wel en waar niet gerecreëerd mag worden, i.p.v. de relatief vage en niet wettelijk vastgestelde gedragscode, kunnen een hoop verwarring voorkomen. Zonder sluiting is het bovendien niet mogelijk om te handhaven en er zullen hoogstwaarschijnlijk altijd mensen blijven die zich niet aan de regels houden.

Aanvullende maatregelen om balans natuur & recreatie te waarborgen in de Gouzee-Zuid

Naast periodieke sluiting van de Gouzee-Zuid voor recreanten worden nog drie aanvullende maatregelen genoemd waar de initiatiefnemers van de gedragscode dan wel de overheid hun voordeel mee kunnen doen. Zo kan de natuurwaarde van de Gouzee-Zuid nog beter gewaarborgd worden:

- Verplaatsing van het snelvaargebied naar een gebied minder dicht op de vogelhotspot.
- Betere handhaving van het kitesurf verbod in de Gouzee. Daarvoor is meer capaciteit bij de omgevingsdienst een randvoorwaarde. Momenteel zijn bijvoorbeeld 5 personen verantwoordelijk voor de handhaving van alle Natura 2000-gebieden in Noord-Holland, waarbij het Markermeer (inclusief Gouzee) 1 van de 15 Natura 2000-gebieden is.
- Structurele monitoring van overtredingen, informatie wordt ad hoc verzameld door de omgevingsdienst maar niet gebundeld door de overheid.

Foto: Gerard Hund, Gouzee

6. Resultaten: mogelijke vervolgstappen

Enquêteresultaten - verbeteringen voor de gedragscode

Mogelijke vervolgstappen voor de gedragscode

De respondenten van de enquête hebben veel ideeën voor verbetering van het functioneren van de gedragscode.

Communicatieve verbeterpunten (115 reacties)

- Over de gedragscode is slecht gecommuniceerd: verschillende mensen die al lang actief zijn in het gebied, zelfs als watersportjournalist of bij een lokale organisatie, hadden voor de evaluatie nog nooit gehoord van de gedragscode; dat moet verbeterd worden.
- De kracht van herhaling is belangrijk in communicatie: er zijn elk jaar weer nieuwe gebruikers, geef er aandacht aan bij het begin van elk vaarseizoen.
- Gebruik meer kanalen: online nieuwsbrieven en campagnes (varen doe je samen, zeilersforum, facebook, vaarwater app, Nauticlink, Zeilwereld), verspreid het fysiek bij aanlegplaatsen, havens, sluizen, verhuur (QR codes, flyers, borden bij trailerhellingen en uitgangen van havens, op alle wc-deuren), markeer vogel hotspots met boeien
- Positieve communicatie: met een vaandel die 'trots en betrokkenheid' uitstraalt, de recreanten horen bij een club die zorg draagt voor de natuur en omgeving. Neem daarbij een voorbeeld aan de erecode Waddenzee en de Marrekrite in Friesland; die beiden veel bekender zijn dan de gedragscode IJsselmeergebied. Voorkom betutteling.
- Gebruik aansprekende taal: de term gedragscode spreekt niet erg aan. Ook klinkt gedragscode vrijblijvend, terwijl het woord 'regels' daar niet op duidt.
- Maak het visueel aantrekkelijk: gebruik een duidelijke opmaak van de regels (bijvoorbeeld in een klein kader of met 5 do's en don'ts), gebruik foto's waarin een bredere groep mensen en type recreanten zich kan herkennen (jong en oud, man en vrouw, niet alleen zeilers).
- Maak de gedragscode ook beschikbaar in het Duits en in het Engels.

Verbeterpunten handhaving (35 reacties)

- Handhaving van bestaande wetgeving: handhaaf zaken die al verboden zijn, zoals te snel varen en het lozen van vuil water, mogelijk is daarmee al voldoende balans hersteld. De huidige handhaving schiet ernstig tekort.
- Overtreden gedragscode strafbaar maken en de gedragscode wettelijk borgen zodat gehandhaafd kan worden om de minderheid die overlast veroorzaakt terecht te wijzen. Kanttekening: een enkele respondent is hier juist sterk tegen en pleit voor blijvende vrijwilligheid.

Inhoudelijke verbeterpunten (32 reacties)

- Maak de inhoud specifieker: laat algemeenheden weg en stel eenduidige concrete regels op. Bijvoorbeeld met vuistregels voor de gewenste afstand tot vogels, duidelijkheid over wat geluidsoverlast is en een afbakening van wanneer het broed- en rui seizoen is.
- Deel ook positieve informatie: welke bijzondere vogels vind je in bepaalde gebieden? Zo voorkom je 'onbekend maakt onbemind'. Deel dit locatiegericht.
- Maak de effecten inzichtelijk: bijvoorbeeld als het gaat om het effect van hekgolven op rietoevers die waterschade geven aan nesten. Maak onderscheid in verschillende typen recreanten: ook zwemmers, surfers en de hengelsport moeten aangesproken worden.
- Verbreed de gedragscode: richt je ook op veiligheid en goed zeemanschap.

Overige opmerkingen (9 reacties)

- Voeg de gedragscode van het IJsselmeergebied en de Waddenzee (erecode) samen.
- Onderzoek de effecten van recreatie beter; in hoeverre is verstoring door recreatie daadwerkelijk een probleem?
- Geef jetskiërs een vaarverbod, behalve in aangewezen zones.
- Een actieve rol voor IenW, LVVN en het platform IJsselmeergebied bij het vervolg.

Interviewresultaten - de toekomst van de gedragscode

Vervolg samenwerking natuur & recreatie

Over het algemeen wordt samenwerking positief beoordeeld en ook gedurende de evaluatie hebben de verschillende partijen constructief samengewerkt. De initiatiefnemers hebben verschillende beelden bij het vervolg van de samenwerking tussen de natuurorganisaties, recreatieorganisaties en overheden. Met name de Vogelbescherming is terughoudend in hun deelname aan samenwerkingen voor vrijwillige en vrijblijvende maatregelen.

Kansen voor verbetering van de gedragscode

Eén van de toekomstscenario's is een aanscherping van de gedragscode. De gedragscode heeft de afgelopen periode onvoldoende gefunctioneerd, maar hernieuwing biedt kansen. Mogelijk kan de gedragscode ook tijdens het huidige beheerplan (tot 2030) en al voor het recreatiesizoen 2026 in een nieuwe vorm onder de aandacht worden gebracht.

De vorm en inhoud van een vernieuwde gedragscode:

- **Geactualiseerde inhoud.** De gedragscode kan worden geactualiseerd. Denk aan het specificeren van de rustgebieden, en het toelichten van acceptabel gedrag. Ook is er behoefte aan inhoud toegespitst per recreatiegroep. De Sportvisunie werkt bijvoorbeeld aan een informatiepagina 'visserij op het IJsselmeer' waarin ook Natura 2000-informatie wordt opgenomen. Elke partij kan zijn eigen achterban van meer specifieke informatie voorzien. Hierbij blijft het wenselijk om één gezamenlijk overzicht met de algemene informatie te behouden.

- **Moderne vorm.** De vorm, inhoud, en communicatiemethode kunnen worden gemoderniseerd; apps en sociale media zijn hierbij essentieel. Aanvullend kan via de hydrografische dienst worden onderzocht hoe de 'vogel-hotspots' van de gedragscode actueel op digitaal kaartmateriaal kunnen worden weergegeven.

Procesmatige afspraken:

- **In samenspraak met de overheid en met een duidelijke taakverdeling.** Bij een effectief vervolg van de gedragscode is het belangrijk dat de overheden een duidelijke rol aannemen. Verdeling van rollen en taken tussen initiatiefnemers vraagt afstemming.
- **Communicatieafspraken.** Afspraken over terugkerende communicatie vanuit alle partijen helpt om de bekendheid te vergroten. Periodieke overleggen* tussen de initiatiefnemers kunnen hiervoor gebruikt worden.
- **Duidelijke meetbare doelstellingen.** Verbind meetbare doelstellingen aan de gedragscode, bijvoorbeeld als het gaat om bekendheid, vaarbewegingen, of om het aantal gemelde verstoringen.
- **Nulmeting en monitoring.** Bij een hernieuwde start hoort een nulmeting. Vervolgens moet consequent worden gemonitord op de effectiviteit van de gedragscode*
- **Tussentijdse evaluatiemomenten.** Bouw duidelijke evaluatiemomenten in om het effect van de gedragscode te toetsen en bespreken en waar nodig bij te sturen*

* Zoals ook in het huidige Natura 2000-beheerplan is afgesproken.

Coalitie Blauwe Hart Natuurlijk: 'Als we met duidelijke doelstellingen werken die goed gecommuniceerd worden, met monitoring en handhaving, kan een gedragscode effectief zijn.'

Inzetten op zelfcontrole

Naast een verbetering van de gedragscode zijn er verschillende andere maatregelen geopperd die verstoring van vogels door waterrecreatie kunnen helpen tegengaan en de balans tussen recreatie en natuur duurzaam te ondersteunen. Deze maatregelen kunnen onderzocht worden in de aanloop naar het volgende Natura 2000-beheerplan. Verschillende maatregelen kunnen gecombineerd worden om verschillende doelgroepen te bereiken.

Voorstel 1. Erecode voor het IJsselmeergebied

De framing van de [erecode voor Wadvaarders](#) biedt inspiratie voor de gedragscode in het IJsselmeergebied. De erecode maakt aanspraak op een vorm van groepsidentiteit, en werkt sociale controle in de hand. Het Wadvaarders-vaandel versterkt dit effect: overtreders van de erecode verliezen hun vaandel en riskeren een boete. Bij een toekomstige erecode voor het IJsselmeergebied is grotere rol voor lokale partijen (havens, watersportverenigingen) voorzien dan het geval was bij de gedragscode.

Resultaat: een vernieuwde code voor recreatie in het IJsselmeergebied die nadrukkelijk aanspraak maakt op een groepsidentiteit, en een fysiek component heeft om die identiteit uit te dragen.

Rolverdeling: Recreatieorganisaties zijn verantwoordelijk voor de inhoud van de vernieuwde code, andere partijen ondersteunen en reflecteren op de inhoud. De overheid voorziet procesmatige en financiële steun vanuit het beheerplan Natura 2000.

Doelgroep: Deze vernieuwde (ere)code is vooral gericht op de grotere watersporters, zoals zeilers en motorboot-vaarders. Mogelijk kunnen sportvissers ook betrokken worden.

Voorstel 2. Zelfcontrole

De begeleidingsgroep oppert dat zelfcontrole binnen groepen recreanten effectief is. Zeilers zijn meer geneigd andere zeilers serieus te nemen, en surfers luisteren beter naar andere surfers. In de Voordelta is ervaring met een surfschool waar sporters elkaar controleren. Hierbij is intrekking van de vergunning mogelijk als de grenzen van het surfgebied niet worden gehandhaafd. Uit de lerende sessie komt dan ook het voorstel specifiek per locatie te zoeken naar mogelijkheden voor zelfcontrole, op bijvoorbeeld surfspots, in havens of bij populaire visplekken.

Resultaat: Locatie specifieke afspraken gericht op specifieke groepen recreanten.

Rolverdeling: Recreatieorganisaties selecteren kansrijke locaties voor afspraken over zelfcontrole. Rijkswaterstaat maakt afspraken met lokale organisaties en overheden (waaronder de provincies), bijvoorbeeld via de omgevingsmanager en lokale overlegstructuren.

Doelgroep: Groepen van dezelfde soort recreanten; surfers, sportvissers, zeilers, motorboten.

Rijkswaterstaat: 'We werken met de middelen en maatregelen die ons aangereikt worden in het kader van het beheerplan. Onze rol in de samenwerking is daarvan afhankelijk en moet in de aanloop naar het nieuwe Natura 2000-beheerplan onderzocht worden.'

Voorstel 3. Fysieke informatievoorziening middels bebording

Locatie-specifieke informatie, bijvoorbeeld over kwetsbare natuurgebieden of over toegangsverboden, kan effectief op locatie worden gedeeld met waterrecreanten. Uit de resultaten van deze evaluatie blijkt dat de verstoringe recreant mogelijk niet wordt bereikt via nieuwbrieven en andere digitale communicatie. Voor deze recreant is informatie op locatie belangrijk. Bijvoorbeeld bij havens, trailerhellingen of bekende windsurfsports kan informatie worden geplaatst. De informatie wordt zo 'in de leefwereld' van de waterrecreanten geplaatst.

Resultaat: Plaatselijke informatievoorziening met o.a. bebording. Dit zorgt voor een hoger kennisniveau en bewustzijn bij recreanten.

Rolverdeling: Rijkswaterstaat kan als trekker van het beheerplan in overleg met terreinbeheerders over de relevante locaties én informatie die gedeeld kan worden.

Doelgroep: Minder georganiseerde groepen recreanten, zoals de durfsporters.

Voorstel 4. Verbetering kwaliteit natuur & recreatieve voorzieningen

Recreatie in het IJsselmeergebied wordt o.a. gestuurd door de 'recreatieve kwaliteit' van gebieden; daar waar geen waterplanten zijn, parkeerplaatsen, mogelijkheden om het water te betreden, enige beschutting tegen golven, daar trekken de meeste recreanten heen.

Door de recreatieve kwaliteit op specifieke plekken, waar de natuurwaarde minder hoog is, te vergroten (o.a. langs de Noord-Hollandse IJsselmeerkust), kunnen andere locaties actief ontlast worden. Dit vergt een gedegen studie om integraal de effecten te kunnen afwegen.

Resultaat: Hogere kwaliteit natuur in het IJsselmeergebied én nieuwe aantrekkelijke gebieden voor waterrecreatie.

Rolverdeling: Natuurpartijen en recreatieorganisaties kunnen beide tot kansrijke locaties komen. Uitvoering kan mogelijk worden opgevoerd als PAGW project.

Doelgroep: Voornamelijk zeilers / grotere motorboten, en surfers.

Voorstel 5. Toegang Beperkend Besluit (TBB)

Het sluiten van gebieden voor recreatie wordt als meest vergaande maatregel gezien, en niet door alle initiatiefnemers onderschreven; wanneer tot TBB's wordt overgegaan is sterke argumentatie nodig. Initiatiefnemers van de gedragscode benadrukken dat TBB's bij voorkeur periodiek worden gemaakt omdat de rustplekken voornamelijk in bepaalde seizoenen van belang zijn. Buiten die seizoenen leidt recreatie tot minder verstoring. Gezien de ondermaatse werking van de vrijwillige gedragscode moet de noodzaak van strengere maatregelen worden onderzocht. Hieronder vallen o.a. (periodieke) TBB's.

Resultaat: Gebieden worden periodiek (fysiek) afgesloten, waardoor verstoring wordt voorkomen.

Rolverdeling: Rijkswaterstaat onderzoekt de noodzaak van TBB's op vogelrustplaatsen in de aanloop naar het volgende beheerplan. Daarbij vindt afstemming plaats met terrein beherende organisaties, gebruikers en handhavers.

Doelgroep: Alle vormen van waterrecreatie.

7. Conclusies & Aanbevelingen

Conclusies - beantwoording onderzoeksvragen

Hoe bekend is de gedragscode onder verschillende groepen waterrecreanten?

Uit deze evaluatie blijkt dat de gedragscode onvoldoende bekend is onder waterrecreanten. Onder de enquête respondenten kent maar liefst 70% de gedragscode niet. Als hoofdzak voor deze onbekendheid concluderen wij dat de gedragscode onvoldoende is gecommuniceerd naar recreanten. Het niet opvolgen van toegezegde overheidsmiddelen heeft als het ware de wind uit de zeilen van een mogelijk communicatieplan gehaald. Uit de resultaten concluderen wij hiernaast dat de achterban van de initiatiefnemers (m.n. zeilers, motorbootvaarders en sportvissers) van de gedragscode enigszins bekend is met de gedragscode, maar dat er ook een groep recreanten is die buiten het bereik van deze organisaties vallen (o.a. durfsporters). Op basis van de resultaten van deze evaluatie kan de bekendheid van de gedragscode in die groepen niet worden beoordeeld. Onze verwachting is echter dat deze groepen in nog mindere mate bekend zijn met de gedragscode.

In hoeverre wordt de gedragscode nageleefd?

Deze evaluatie kan geen doorslaggevende uitspraak doen over de naleving van de gedragscode omdat noch recreatie, noch verstoring is gemonitord. Op basis van de resultaten van deze evaluatie vormt wel het beeld dat vooral een bepaalde groep recreanten zorgt voor verstoring van vogels op rustplekken; wind- en kitesurfers. Het is echter ook deze groep die grotendeels buiten het bereik van de initiatiefnemers van de gedragscode valt. Op basis van deze evaluatie is echter niet te concluderen of dit beeld ook empirisch te bewijzen is. Hiernaast overlappen veel van de (anekdotisch) genoemde overtredingen met een overtreding van een andere set regels; zoals het Binnenvaartpolitiereglement, of de Omgevingswet.

Welke vervolgstappen kunnen worden genomen om de verstoring van vogelrustgebieden door waterrecreanten te minimaliseren?

Uit deze evaluatie zijn meerdere vervolgstappen naar voren gekomen waarmee verstoring door waterrecreanten kan worden verminderd. Op basis van de resultaten, met name de lerende sessie met initiatiefnemers van de gedragscode, concluderen wij dat er ruim draagvlak is voor een vervolg van de gedragscode in hernieuwde vorm. De betrokken partijen hebben zich unaniem positief uitgesproken voor het belang van natuurbewustzijn onder recreanten. Ook door de respondenten uit de enquête werd het belang van een gedragscode sterk benadrukt. Daarbij zijn er verschillende verbeterpunten aangedragen om tot een meer effectieve en goed functionerende code te komen. Er is echter geen consensus over de noodzaak voor het sluiten van gebieden, wel staan een aantal omgevingspartijen in de Gouwzee positief tegenover periodieke afsluiting van de Gouwzee.

Foto: Gerard Hund, Gouwzee

Aanbeveling - mogelijke vervolgstappen (1)

Met de resultaten en conclusies van deze evaluaties doen wij graag aanbevelingen voor de uitwerking van de opgehaalde vervolgstappen (hoofdstuk 6). Hiervoor groeperen we de opgehaalde vervolgstappen in 2 categorieën:

- Verbetering van de uitvoering binnen het huidige Natura 2000-beheerplan
- Aanvullende vervolgstappen, o.a. richting het volgende Natura 2000-beheerplan (2030)

Uitvoering in de huidige Natura 2000-beheerplanperiode

Uit deze evaluatie blijkt dat een deel van de afspraken over de gedragscode zoals opgenomen in het huidige beheerplan de afgelopen tien jaar nog niet zijn uitgevoerd. Wij doen de aanbeveling om deze afspraken zo snel mogelijk alsnog tot uitvoering te brengen.

1. Actualiseren gedragscode

In het Natura 2000-beheerplan is afgesproken om een periodiek overleg tussen de initiatiefnemers te organiseren, onder regie van Rijkswaterstaat. Dit heeft de afgelopen periode niet plaatsgevonden, maar kan nu goed gebruikt worden om bij te sturen en de gedragscode te actualiseren en te moderniseren in vorm en inhoud. Deze evaluatie biedt de nodige inspiratie om de inhoud van de huidige gedragscode aan te scherpen (zie voorstel 1 & 2 in hoofdstuk 6), de oorspronkelijke initiatiefnemers hebben hier hun steun voor uitgesproken. Gebruik het periodiek overleg vervolgens om afspraken te maken over communicatie.

2. Hernieuwde aandacht: communicatie

Een succesvolle gedragscode, die bij alle watersporters bekend is, moet herhaaldelijk gecommuniceerd worden. De initiatiefnemers kunnen afspraken maken over laagdrempelige communicatie, bijvoorbeeld in de vorm van updates via nieuwsbrieven of andere kanalen. Ook de lidorganisaties kunnen hierin een rol spelen (watersportverenigingen, havens en regionale kantoren van de Sportvisunie). Daarnaast kan door de initiatiefnemers samen met Rijkswaterstaat onderzocht worden of een communicatieplan opgesteld en uitgevoerd kan worden, en hoe hiervoor financiering beschikbaar gemaakt kan worden.

3. Monitoring

Inzicht in de effecten van recreatie vereist monitoring. Start de monitoring, met meetbare doelstellingen, die bij de start van de gedragscode was voorzien zo snel mogelijk op. Richt deze monitoring zowel op recreatieve ontwikkelingen als op verstoring van vogels. Gebruik deze monitoring de komende 4 jaar om jaarlijks de effectiviteit van de gedragscode in beeld te brengen, o.a. als nulmeting voor het volgende beheerplan. De overheid staat hierbij aan de lat als initiator en financier.

Wanneer direct na afronding van de evaluatie wordt gestart met bovenstaande vervolgstappen kan de gedragscode op tijd voor het recreatieseizoen van 2026 hernieuwd aandacht krijgen.

Aanbeveling - mogelijke vervolgstappen (2)

Vervolgstappen richting volgende Natura 2000-beheerplan (2030)

Naast verbetering van de huidige uitvoering doen wij vanuit deze evaluatie de aanbeveling verschillende voorstellen voor maatregelen uit te werken/te onderzoeken de komende jaren, en eventueel op te nemen in het volgende Natura 2000-beheerplan.

4. Informatievoorziening op locatie

Zorg voor informatievoorziening op prominente locaties zoals havens, trailerhellingen, en surfspots. Uit de resultaten van deze evaluatie blijkt dat de versturende recreant mogelijk niet wordt bereikt via nieuwbrieven en andere digitale communicatie. Voor deze recreant is het van belang dat er informatie wordt voorzien op locatie. In samenwerking met terreinbeherende organisaties kan Rijkswaterstaat bijvoorbeeld organiseren dat informatie specifiek voor bepaalde locaties, bijv. over de balans tussen recreatie en natuur of over bestaande verbodsregels, op borden wordt geplaatst. Zie ook voorstel 3 in hoofdstuk 6.

5. Digitale informatievoorziening

Informatie over rustlocaties en gebieden waarvoor de gedragscode is bedoeld, is niet verwerkt in online waterkaarten, die door veel recreanten gebruikt worden. Om informatie over gewenst gedrag toegankelijker te maken is het van belang dit te verwerken in online waterkaarten. Rijkswaterstaat kan in samenwerking met de hydrografische dienst en aanbieders van waterkaarten meer informatie rondom de Natura 2000-beheerplannen (zoals vogel-hotspots) verwerken in waterkaarten. Bij voorkeur wordt informatie actueel en seizoensgebonden weergegeven.

6. Evalueer de ligging van bestaande snelvaar-, waterski-, en kitesurfgebieden

De ligging van snelvaar-, waterski-, en kitesurfgebieden verhoudt zich niet altijd logisch tot de natuurwaarden in het IJsselmeergebied. In de Gouwzee ligt bijvoorbeeld een snelvaargebied dicht bij de in de gedragscode benoemde vogelrustplaats. Het advies is om de ligging van deze gebieden integraal te evalueren, en zo hopelijk tot een gunstigere indeling te komen waarbij minder verstoring van natuurwaarden wordt veroorzaakt.

7. Overleg met gebiedspartners - o.a. over handhaving

Rijkswaterstaat heeft een belangrijke rol als voortouwnemer van de Natura 2000-beheerplannen, maar is natuurlijk niet de enige overheid met verantwoordelijkheden in deze context. Onze aanbeveling is om, gericht op de specifieke rustgebieden, overleg aan te gaan met provincie, gemeenten, en omgevingsdienst, m.n. over de inzet van handhaving en monitoring.

8. Verbetering natuur- en recreatiewaarde IJsselmeergebied

De recreatie- en natuurpartijen zien mogelijkheden voor het verbeteren van de natuur- en recreatieve waarde van het IJsselmeergebied, door ontwikkeling van nieuwe locaties. Door bijvoorbeeld langs de Noord-Hollandse IJsselmeerkust de recreatieve waarde te vergroten kunnen andere locaties actief ontlast worden. Dit kan gecombineerd worden met strategisch maaibeheer en het minder toegankelijk maken van locaties met veel natuurwaarde. De recreatie- en natuurpartijen kunnen deze mogelijkheden gezamenlijk verder onderzoeken en mogelijk aansluiting zoeken bij bijvoorbeeld de programmatische aanpak grote wateren (PAGW). Zie ook voorstel 4 in hoofdstuk 6.

Literatuur & bijlagen

Literatuur

Ministerie van Infrastructuur en Milieu, Rijkswaterstaat (2017). *Natura 2000 Beheerplan IJsselmeergebied 2017 - 2023: algemeen deel*

Watersportverbond, Stichting Het Blauwe Hart, Vogelbescherming Nederland, Hiswa, Sportvisserij Nederland, Vereniging voor Beroepschartervaart (2016), *Gedragscode recreatie IJsselmeergebied*

Krijgsveld KL, B Klaassen & J van der Winden (2022). *Verstoring van vogels door recreatie. Literatuurstudie van verstoring gevoeligheid en overzicht van maatregelen. Deel 1 hoofdrapport & deel 2 soortbesprekingen*. Uitgave Vogelbescherming Nederland, Zeist

Bijlage 1: enquêtevragen

1. In welke plaats woont u?
2. Waar recreëert u in het IJsselmeergebied?
3. Hoe recreëert u?
4. Kent u de gedragscode voor recreatie in het IJsselmeergebied?
 - Zo ja: hoe heeft u over de gedragscode gehoord?
5. Wat vindt u het belangrijkste onderdeel van de gedragscode?
6. Wat denkt u: hoe ver moet u van broedende vogels blijven?
7. Wat denkt u: hoe ver moet u van groepen vogels die niet broeden blijven?
8. Vindt u het belangrijk dat er een gedragscode is voor recreatie?
9. Wat vindt u van de manier waarop over de gedragscode wordt gecommuniceerd?
10. Hoe duidelijk vindt u de regels van de gedragscode?
11. Wordt de gedragscode volgens u goed gehandhaafd?
12. In hoeverre houdt u zich aan de gedragscode?
13. In hoeverre houden andere mensen zich eraan, volgens u?
14. Wat ziet u gebeuren als mensen zich niet aan de gedragscode houden?
15. Heeft u nog tips of opmerkingen over de gedragscode?
16. Hoe bent u bij deze vragenlijst gekomen?

Bijlage 2: interviewvragen semigestructureerd interview

I: terugkijken ontwikkeling van de gedragscode

1. Hoe verliep het proces om tot een gedragscode te komen?
2. Was je destijds tevreden met de gedragscode zoals deze op papier kwam?
3. Welke afspraken zijn destijds gemaakt tussen de betrokken organisaties?

II: Functioneren gedragscode

4. Ben je tevreden over het functioneren van de gedragscode de afgelopen periode?
5. Is al doende bijgesteld waar nodig? Is het regulier overlegcircuit hiervoor gebruikt?

III: Communicatie, monitoring en handhaving

6. Welke afspraken zijn er over de communicatie?
7. Wie is verantwoordelijk voor de handhaving? Is dit goed uitgevoerd?
8. Heeft er monitoring plaatsgevonden?

III: Aanbevelingen - doorkijk naar een mogelijk vervolg

9. Zie je een rol voor de gedragscode in het nieuwe Natura 2000-beheerplan?
10. Als de gedragscode een rol krijgt in het nieuwe Natura 2000-beheerplan (en dus vervolgt wordt) heb je aanbevelingen voor verbetering?
11. Als de gedragscode niet wordt voorgezet - welke maatregelen zie je dan voor je?
12. Kent u goede voorbeelden van gedragscodes of recreatiemaatregelen in andere gebieden die we als voorbeeld kunnen gebruiken?

Geïnterviewde organisaties

- Coalitie Blauwe Hart Natuurlijk
- Vogelbescherming
- Hiswa-Recron
- Watersportverbond
- Nederlandse Kitesurf Vereniging
- De Sportvisunie
- BZZ, vereniging voor beroepschartervaart

Interviews gerelateerd aan veldbezoek

- Wetlandwacht voor de Gouwzee (Vogelbescherming)
- Watersportvereniging Monnickendam
- Handhavingsbeambte omgevingsdienst Noord-Holland Noord